

<https://doi.org/10.15407/uhj2026.03.005>
УДК 355.4(470+571):(477):[343.4+338+36]

Олександр ЛИСЕНКО

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу воєнно-історичних досліджень,
Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)
ukr2ww@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

ГЕОПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІОГУМАНІТАРНІ НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК В УКРАЇНУ

Мета — з'ясувати основні наслідки повномасштабного вторгнення армії Російської Федерації в Україну в політичній, військовій, безпековій, економічній та гуманітарній сферах. **Методологія** базується на теоретичних і концептуальних напрацюваннях у галузях стратегічного планування, геополітики, військового мистецтва, історії, економіки, соціальної психології, міжнародного права та ін. Такий підхід передбачає застосування широкої номенклатури дослідницьких прийомів і сучасного міждисциплінарного тезауруса. **Наукова новизна** полягає у спробі конструювання узагальненої картини наслідків повномасштабного російсько-українського збройного протистояння крізь призму доленосних геополітичних, мілітарних, соціально-економічних процесів і явищ 2022—2026 рр. **Висновки.** Повномасштабне вторгнення в Україну планувалося Москвою як блискавична «спеціальна воєнна операція». Стійкість України та допомога з боку партнерів перевели зіткнення в позиційну війну на виснаження з надзвичайно складними наслідками для обох сторін. Російсько-українське протистояння інспірувало низку геополітичних та економічних антагонізмів, з новою силою актуалізувало проблему дієвості міжнародних організацій, покликаних забезпечувати до-

Цитування: Лисенко О. Геополітичні, економічні, соціогуманітарні наслідки повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. *Український історичний журнал*. 2026. № 3 (588). С. 5—28. <https://doi.org/10.15407/uhj2026.03.005>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2026. № 3 (588)

тримання норм міжнародного права та мирного співіснування, змінило баланс сил у світі та стимулювало пошуки нової конфігурації відносин між різними групами держав (світовими лідерами та «середніми країнами»). Екзистенційний характер війни надав цим процесам особливих сенсів. Важкі людські втрати й гігантські матеріальні збитки виводять державу й українське суспільство у фазу виживання. Це потребує граничного напруження сил і налагодження співпраці з міжнародною спільнотою у військовій та інших сферах. Підвищена увага приділяється дипломатичним контактам із метою припинення вогню і завершення війни на прийнятних для України умовах. Ситуація останніх місяців характеризується експертами як втрата Росією стратегічної ініціативи, що позначає певний злам у війні. Однак для остаточного успіху необхідні консолідовані зусилля української влади, суспільства та держав, зацікавлених у стриманні агресії Кремля та непоширенні війни в Європі.

Ключові слова: повномасштабне вторгнення армії РФ в Україну, окупація, воєнні злочини, злочини проти людяності, міжнародне право, система міжнародної безпеки, людські втрати, матеріальні збитки, демографічна ситуація.

11 січня 2022 р. від початку російського повномасштабного вторгнення в Україну минуло рівно стільки часу, скільки тривала німецько-радянська війна — це можна вважати певним інформаційним приводом для характеристики сучасного російсько-українського протистояння.

Результати початкового етапу опрацювання проблематики повномасштабного вторгнення російської армії в Україну оприлюднювалися у вигляді статей і доповідей на наукових форумах [1—3]. Рефлексії представників історичної та інших галузей гуманітарного знання з приводу російської агресії, широкі історичні ретроспективи й контексти представлені у виданнях Інституту історії України [4—8]. Міжнародні аспекти російсько-української війни стали об'єктом студій С. Віднянського й А. Мартинова [9]. У монографії С. Плохія [10] подано розлогий огляд російсько-українського протистояння та обриси нового світопорядку, що формується під впливом тектонічних зрушень, запущених війною. Глибоке коріння антиукраїнського курсу Путіна крізь призму складних суспільно-політичних процесів розглянули автори колективної монографії «Удавана Росія: імітація величі і могутності» [11]. Висвітленню передумов і глибинної природи антиукраїнської політики В. Путіна присвятив кілька праць П. Гай-Нижник та його колеги [12; 13].

Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України на чолі з полковником І. Косяком за два роки діяльності підготував 24 щомісячні воєнно-історичні описи та 2 річні воєнно-історичні нариси про події повномасштабного вторгнення російських військ в Україну [14; 15]. Цей доробок є результатом найбільш ґрунтовного опрацювання мілітарної проблематики протистояння з огляду на сконцентровані в Центрі професійні кадри¹.

Дипломатія в контексті подій 2022—2024 рр. стала предметом осмислення Д. Кулеби та В. Ярославського [16]. Авторитетний військовий аналітик Л. Фрідман присвятив один із розділів своєї праці воєнному протистоянню між Росій-

¹ На жаль, 30 червня 2024 р. Центр був розформований, що зупинило важливу роботу з акумуляції та узагальнення досвіду російсько-української війни.

ською Федерацією та Україною та проаналізував політичні й військові стратегічні прорахунки Москви, що спричинили перетворення «бліцкригу» на затяжну війну на виснаження [17].

Інформаційно насиченим є дослідження відомого журналіста Б. Вудворда, який у деталях обізнаний з американською «політичною кухнею». Простежуючи два театри воєнних дій, український і близькосхідний, автор висвітлив мотиваційні чинники акторів історичного дійства, персоніфікував доленосні рішення та розкрив драматичні й трагічні сторінки російсько-українського й арабо-ізраїльського збройних зіткнень [18].

У матеріалі М. Крамера наголошено на економічній складовій російсько-українського протистояння. На думку вченого, чотири роки повномасштабної війни спричинили стагнацію російської економіки, різке зменшення попиту на російські сировинні ресурси та пришвидшили інфляційні процеси в економіці [19]. Американські аналітики С. Джонс і Р. МакКейб простежили військові, економічні й технологічні наслідки російського вторгнення [20].

Королівський Об'єднаний інститут оборонних досліджень (Велика Британія) провів власний аналіз російсько-української війни, у якому відзначено, що попри військові провали та стратегічну катастрофу для РФ, Захід опинився в пастці власної нерішучості, обравши стратегію надання Україні ресурсів у недостатніх для беззаперечної перемоги обсягах. Експерти вважають, що здатність неядерної України ефективно протистояти ядерному агресору формує нові парадигми глобального нерозповсюдження зброї, однак для забезпечення сталого миру й нейтралізації подальшої агресії критичною умовою є розгортання сил НАТО як інструменту жорсткого стримування та остаточна відмова від політики умиротворення [21].

Попри наявність великого масиву публікацій, російсько-українська війна має практично невичерпний евристичний потенціал і можливості полідисциплінарних інтерпретацій усіх її вимірів і сенсів.

Геополітичний вимір

Сприятливе поєднання об'єктивних і суб'єктивних чинників проклало шлях Росії до членства у G-8, а згодом Москва взялася втілювати путінські амбіції, оприлюднені на Мюнхенській конференції 2007 р. Багатополярний світ Кремль трактував у специфічній конфігурації, де РФ відведена роль одного зі світових лідерів. Чеченські війни, агресія проти Грузії, події у Придністров'ї переконали російське керівництво в тому, що Захід де-факто погоджується на «сфери впливу» Москви на пострадянському просторі. Така поступлива позиція давніх опонентів Кремля мотивувала його до рішучіших експансіоністських кроків. Розпочавши агресію проти України, військово-політичне керівництво РФ на початку 2022 р. перейшло до повномасштабної війни. Попри пасивно-очікувальну позицію Заходу, який, як здавалося, очікував неминучого падіння Києва, швидкої перемоги Кремля не сталося завдяки самовідданому спротиву українського народу.

Навіть за військово-технічної підтримки з боку Ірану, КНДР та деяких інших країн, фінансово-матеріальні ресурси РФ виявилися не такими безмежними, як це уявлялося. Геополітичні наслідки цієї війни для Москви видаються вкрай негативними: Росія перетворюється на країну-донора для Китаю, Індії та США, а тривалі санкції все більше віддаляють її від інноваційних технологій і галузево збалансованої фінансово-економічної системи.

Війна безпосередньо чи опосередковано сприяла активації більшості «больових» точок світу, підживляючи сепаратистські та праворадикальні рухи, реваншистські настрої, територіальні претензії, роздуваючи латентні конфліктні регіони. Ось лише стислий перелік антагонізмів, які вибухнули на геополітичній карті світу:

- близькосхідний вузол: ізраїльсько-палестинське протистояння; обмін ракетними й авіаційними ударами між Іраном та Ізраїлем, однією з цілей яких стали іранські ядерні об'єкти;
- зіткнення між Пакистаном та Індією, під час яких дійшло до повітряних боїв із застосуванням сучасної авіації;
- збройні сутички у прикордонних регіонах Руанди й Демократичної Республіки Конго, до врегулювання яких з прагматичних мотивів долучився Президент США Д. Трамп (контроль за видобутком рідкісноземельних матеріалів).

У цьому ряду особно стоїть проблема Тайваню. Володіючи гарантіями безпеки від США, Тайбей тривалий час мав надійну «парасольку» від світового лідера. Кристалізація нової біполярної картини світу, де двома полюсами сили позиціонуються США й Китай, ставить Тайвань перед викликами й загрозою перетворення на «розмінну монету».

Нині світ стає свідком конструювання новітньої фази імперіалізму — «неоімперіалізму». Його іманентними властивостями слід вважати:

- прагнення до переділу геополітичних сфер впливу;
- різку зміну балансу сил у світі та його окремих великих регіонах;
- нову конфігурацію економічної конкуренції, що набуває форм диктату окремих держав і стрибкоподібних змін;
- претензії на ексклюзивну роль / місію у глобальних процесах, цинічний державний егоїзм;
- ігнорування та систематичне порушення норм міжнародного права провідними світовими гравцями;
- застосування комбінованих інструментів «повзучої експансії», елементів гібридної війни, силового тиску та прямого збройного втручання у справи інших держав.

Оскільки донедавна США відігравали роль «світового поліцейського» й мали для цього підстави у вигляді найпотужніших збройних сил, варто саме з них розпочати аналіз впливу глобальних змін на російсько-українську війну. Сьогодні геополітичну стратегію країни визначають радикальне крило Республіканської партії та МАГА, що доволі рельєфно формулюють свої внутрішньо- і зовнішньополітичні цілі. У новій Стратегії національної безпеки (NSS-2025) зафіксовано концептуальні засади, що базуються на інституціоналізації прагматичних, націо-

нально орієнтованих підходів, за яких союзники оцінюються не за деклараціями, а за реальними спроможностями. Якщо NSS-2022 Д. Байдена спиралася на такі цінності як демократія, права людини, глобальні союзи, то NSS-2025 Д. Трампа — на прагматизм і пріоритет національних інтересів США. Попередня адміністрація орієнтувалася на посилення НАТО й підтримку України, нинішня — на збільшення ролі європейських держав у НАТО й самозахисті, а також на перемовини з Україною. Для нашої країни підтримка США стає більш умовною, залежною від реальних результатів і здатності Києва самостійно забезпечувати оборону. Д. Байден позиціонував РФ як агресора, щодо якого проводилася політика стримування, Д. Трамп — як потенційного партнера (на вигідних для Америки умовах), до якого застосовується політика «умиротворення». В Азійсько-Тихоокеанському регіоні конкуренція з Китаєм і підтримка союзників еволюціонували в ширший фокус на Тайвань, Китай, Індію, Японію та Австралію, хоча «тайванське питання» залишається «червоною лінією» в сенсі збереження статус-кво острова.

Різка зміна курсу Вашингтона змусила провідні європейські країни шукати нову конфігурацію відносин не лише зі Сполученими Штатами, а й з іншими державами та цілими регіонами. Оскільки для членів ЄС і НАТО ключовим питанням нині залишається результат війни РФ проти України, що проєктується на їхню власну безпеку, у європейських столицях почали серйозно працювати над новими геополітичними підходами та конструюванням інструментів для захисту власних стратегічних інтересів. Ключовими питаннями в новому порядку денному стали: нагальна потреба суттєвого збільшення витрат на оборону (до 5 % ВВП) та надання допомоги Україні у критично необхідних обсягах. Одним із дійових інструментів допомоги Україні в її оборонних зусиллях стала ініціатива PURL (Prioritized Ukraine Requirements List) — механізм, створений США та НАТО для забезпечення України критично необхідним озброєнням і військовим обладнанням. Перший пакет допомоги на суму 500 млн євро профінансували Нідерланди [22].

ЄС в останнє десятиліття створив багаторівневу екосистему фінансування оборони, інтегруючи державні гранти, стратегічні позики, інституційні інвестиції та приватний капітал для підтримки інновацій та промислового масштабування. «План переозброєння Європи / Готовність 2030», вартістю 800 млрд євро, потребує швидкого впровадження, узгодження нормативних актів і політичної рішучості.

Деякі європейські країни демонструють гнучкі підходи до різних аспектів та форм допомоги Україні. Зразком може слугувати «данська модель» двостороннього фінансування виробництва українського озброєння. Інший формат — початкове фінансування оборонних підприємств п'ятьма європейськими державами в обсязі 428 млн дол. Ще однією ефективною платформою співпраці стали коаліції за видами озброєння. Наприклад, у рамках коаліції дронів, започаткованої Великою Британією та Латвією (загалом до неї доєдналося близько 20 країн), лише у 2024 р. було акумульовано 1,8 млрд євро.

У травні 2025 р. стартувала ініціатива «Новий Рамштайн», у рамках якої відбувається перехід від постачання зброї до спільного виробництва безпілотних комплексів, ракет, боеприпасів і систем радіоелектронної боротьби українського

виробництва на території держав-партнерів за ліцензією для ексклюзивного використання в Україні. До реалізації спільних виробничих ініціатив долучаються відомі компанії-партнери: Rheinmetall, Nammo, SAAB, Kongsberg, KNDS, FFG та Raytheon. «Оборона України — це випробування рішучості Європи на передовій. Спільне виробництво, швидкі закупівлі та оперативна сумісність є ключовими для підтримки України і модернізації оборонної промисловості Європи» [23].

Однак далеко не всі рішення у вказаній площині видаються вдалими й відбивають інтереси всієї світової спільноти. Прагнення Д. Трампа відігравати виняткову роль у сучасних геополітичних процесах спричинило низку непопулярних і вкрай сумнівних ухвал. Спочатку він запровадив тарифи, що мали різко змінити торговельний баланс навіть з найближчими союзниками США. Користаючись аморфністю сучасної ООН, американський президент вирішив сконструювати альтернативну інституцію — Раду миру, у якій він персонально відіграватиме ексклюзивну роль. У якому б стані нині не перебувала ООН, складно сказати, чи стане світ стабільнішим, якщо питання міжнародної безпеки будуть вирішуватися однією людиною, навіть якщо це — Президент США.

Воєнні аспекти

Оцінюючи результати початкового етапу російського «бліцкригу», Л. Фрідман² зауважував, що впродовж усього першого місяця війни Кремль наполягав на тому, що все відбувалося згідно з виробленими планами, хоча все свідчило про протилежне. Лише 25 березня 2022 р. Міноборони РФ заявило, що з двох варіантів «спеціальної воєнної операції» був обраний другий — «цілковите звільнення» Донбасу. На той час Україна втратила значну частину своєї авіації та ВМС, а також 93 % Луганської та 54 % Донецької областей. Коментуючи відхід російських військ, Л. Фрідман зазначив: «Після свого відступу вони залишали жахливі свідчення вбивств, гвалтувань і мародерства. Це кидало тінь на те, що досі було значною перемогою в першому раунді війни, якої досягнуто всупереч усьому. Первісні цілі війни Путіна вже не були досяжними» [17, с. 516].

На рубежу 2023—2024 рр. стратегічний наступальний потенціал ЗСУ вичерпався, що перевело протистояння в затяжну позиційну фазу. Такий розвиток подій змусив керівництво України та її партнерів уживати заходів до нарощування потужностей ВПК для збільшення виробництва боєприпасів, озброєнь і військової техніки та спорядження. Оновлення стратегічних підходів Заходу виявилось у збільшенні власних оборонних спроможностей Києва та зменшенні залежності від закордонної допомоги. Вірність такого рішення вже незабаром підтвердила здатність України вести тривалі воєнні дії не тільки на своїй території, а й атакувати законні цілі на території РФ завдяки зростанню виробництва БпЛА, озброєння та

² Професор, фахівець з воєнних досліджень, віцедиректор Королівського коледжу в Лондоні (2002—2013 рр.), офіційний історик Фолклендської кампанії, член британської комісії з розслідування війни в Іраку.

боєприпасів. Ще однією ознакою змін у перебігу війни стала ліквідація гегемонії РФ у Чорному морі. Успішні морські операції Сил оборони проти Чорноморського флоту РФ фактично відтіснили бойові кораблі противника з кримських баз у російські порти та розблокували українські.

Війна РФ проти України спричинила кардинальну трансформацію військової стратегії європейських держав. Зруйнувавши ілюзію «вічного миру» на континенті, це протистояння підштовхнуло ЄС і НАТО до рішучих кроків. У загальному вигляді оприявнилися такі тенденції:

- повернення до високої інтенсивності бойових дій змусило переглянути оборонні доктрини, орієнтовані на миротворчі місії та локальні конфлікти;
- до війни витрати на оборону в європейській спільноті залишалися на периферії уваги, нині ж члени Північноатлантичного альянсу обговорюють необхідність підвищення цього показника до 5 % ВВП (включно з підтримкою України);
- аби зменшити залежність від США, ЄС перейшов до більш узгодженої та скоординованої політики; курс на європейську стратегічну автономію простежується в ухваленні у 2022 р. «Strategic Compass» — своєрідної «дорожньої карти» для оборонної та безпекової політики ЄС на найближче десятиліття;
- держави, що традиційно дотримувалися нейтралітету (насамперед Фінляндія, Швеція), переглянули свої позиції та вступили до НАТО, що радикально змінило баланс сил у Північній Європі.

Боротьба України проти агресора сприяла усвідомленню того, що Європа має бути готовою до великої війни, а не лише до локальних криз і конфліктів.

Російсько-українська війна за короткий час кардинально змінила не тільки підходи до планування та ведення бойових дій, а й засобів утілення оперативно-тактичних рішень. Перехід від традиційних видів озброєння до новітніх торує шлях до війн нового покоління, у яких усе більшу роль відіграватимуть роботизовані системи, засоби розвідки, стеження та радіоелектронної боротьби. При цьому держави, долучені до збройного протистояння, будуть змушені покладатися не на універсальні системи іноземного виробництва, а на власні, оскільки залежність від монопольних виробників пов'язана з низкою ризиків. Саме так сталося з російською армією, яка донедавна користувалася системою Starlink для координації дій, відключення якої значно ускладнило росіянам організацію тактичних дій та використання БпЛА.

Б. Вудворд³, описуючи зусилля американської адміністрації Д. Байдена щодо забезпечення ЗСУ озброєнням (насамперед великокаліберними снарядами), зазначив, що і європейці, і американці швидко вичерпали свої запаси й не змогли втамувати снарядний «голод» української армії: «Війна оголила катастрофічну відстаість США і Європи в питаннях виробництва й накопичення базової зброї» [18, с. 194].

Оскільки йшлося не про досягнення паритету з росіянами, а бодай прийнятної асиметрії, до розв'язання гострої проблеми, від якої у перший рік вторгнення

³ Американський журналіст-розслідувач, двічі лауреат Пулітцерівської премії, автор відомих досліджень про президентів США.

значною мірою залежав характер протистояння, чимало країн доєдналося до ініціативи Президента Чехії Петра Павела щодо закупівлі 1 млн снарядів найбільших калібрів для України.

Однією з тенденцій цього протистояння стало постійне зміщення «червоних ліній» у постачанні Україні летальної зброї. Якщо перед початком повномасштабного вторгнення надання протитанкових комплексів Javelin вважалося сміливим кроком, то згодом ЗСУ вже отримували найсучасніші зразки великокаліберної артилерії, системи залпового вогню Himars, танки (Leopard і Abrams), F-16, засоби ППО (Patriot, Iris-T, Nasams), засоби радіоелектронної боротьби тощо. Країни-члени Європейського Союзу створили найбільший у світі навчальний майданчик для українських військовослужбовців, підготувавши лише упродовж трьох років 75 000 солдатів у рамках EUMAM UA⁴.

Повномасштабна війна РФ проти України кардинальним чином змінила підходи до технічного оснащення армій багатьох держав і тактичних прийомів ведення бойових дій. Так, керівництво Міністерства оборони ФРН заявило, що Берлін асигнував сотні мільярдів євро на переозброєння Бундесверу після тривалого періоду невиконання цільових показників НАТО щодо витрат. Міністр оборони Нідерландів Р. Брекельманс зазначив: «Ми багато чого можемо навчитися в Україні. У багатьох аспектах від протидії дронам до сучасних методів ведення війни. Україна випереджає нас на роки. Це важливий досвід і для Нідерландів, і для НАТО» [24].

Загалом же вартість російсько-української війни для партнерів Києва невпинно зростає. За підрахунками Bloomberg Economics (лютий 2025 р.), захист України та розширення власних збройних сил може коштувати найбільшим країнам Європи додаткових 3,1 трлн дол. упродовж наступних десяти років [25].

Особливе місце в перебігу повномасштабної війни посідає ядерна стратегія РФ. Проваливши «бліцкриг», Кремль став серйозно розмірковувати над застосуванням тактичної ядерної зброї проти України. Попри латентний характер ядерної кризи, вона мала чимало шансів завершитися застосуванням тактичних ядерних боєголовок росіянами на території України. Про серйозність ситуації свідчить той факт, що на підставі аналітики розвідувального співтовариства США Вашингтон оцінював її ймовірність у 50 %, коли зазвичай вона не перевищувала 10—15 %. Адміністрації Байдена довелося докласти багато зусиль, аби відмовити Кремль від застосування ядерної зброї проти України. З цією метою американський лідер звернувся до голови КНР Сі Цзіньпіна, який також застеріг Путіна від такого кроку [18, с. 172—188].

Оцінюючи наслідки чотирьох років воєнних дій в Україні, Д. Фрідман висловив переконання, що головна трансформація вже відбулася, причому не на тактичному рівні, а на рівні фундаментальної здатності російської армії продовжувати війну того типу, який планувався. На його думку, ключовий злам, якого всі так дов-

⁴ European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine — військова навчальна місія Європейського Союзу, започаткована в жовтні 2022 р. на прохання України.

го чекали, насправді вже настав: він виявився у вичерпанні наступального потенціалу російських сил вторгнення. Іншими словами, агресор нездатний проводити масштабні стратегічні операції, а це не тимчасова оперативна пауза, а структурний параліч, спричинений комплексом причин, які Кремль не в змозі виправити. Аналітик виокремив кілька факторів, що ілюструють його тезу: крах військової доктрини Росії; катастрофічні кадрові втрати серед офіцерського корпусу, що ускладнюють управління військами; поступове технологічне відставання; логістичний колапс; економічне виснаження РФ; психологічні аспекти (втрати та відсутність мотивації); несприятлива для Кремля зміна міжнародної ситуації, яка спричинила ізоляцію та відрив від глобальних фінансових та інших ринків; глибока криза управлінської системи; фундаментальна неспроможність російської державної та військової машини до адаптації. Указані чинники справили кумулятивний ефект. Як результат — російська армія змушена переходити до стратегічної оборони [26].

Насамкінець російським ВПС і ВМС не вдалося закріпити перевагу в повітрі й на морі, що значною мірою нівелювало деякі інші базові параметри.

Зрештою, на рубежу 2025—2026 рр. росіяни втратили стратегічну ініціативу, яка, попри труднощі й негаразди, стала переходити до України.

Безпекові аспекти

Після завершення «холодної війни» США та СРСР знайшли баланс інтересів, проголосили «розрядку» та навіть скорочення стратегічних видів озброєння. Однак «втрачені 90-ті» перетворили Росію на другорядного гравця, чого не змогло змінити навіть стрімке нарощування економічного потенціалу завдяки сприятливій кон'юктурі на світовому ринку вуглеводневих енергоносіїв. Російський лідер, незадоволений місцем РФ на світовій арені, вирішив силою повернути втрачене. Залишаючись постійним членом Ради Безпеки ООН, РФ грубо порушує її Статут та принципи, ігнорує думку світової спільноти й рішення авторитетних міжнародних інституцій. У такий спосіб знецінюється тривалий досвід мирного співіснування та невтручання у справи суверенних держав, принципи недоторканості кордонів і територіальної цілісності, загальновизнані інструменти міжнародної колективної безпеки. Більшість країн тепер почуваються незахищеними від сваволі, експансіоністських прагнень і диктату своїх сильніших у військовому та економічному відношенні опонентів.

Широкомасштабне вторгнення російської армії в Україну оприявило низку серйозних викликів для системи міжнародної безпеки:

- підриє основних засад міжнародного права: агресія порушила базові норми Статуту ООН, зокрема принципи суверенітету й територіальної цілісності держав, що поставило під сумнів ефективність міжнародних інституцій у запобіганні війнам;

- зміна геополітичного балансу: війна різко змінила характер відносин між Європою та Росією, а також ускладнила співпрацю Європи з Китаєм; крім того, дії адміністрації Д. Трампа спровокували кризу трансатлантичного союзу;

- мілітаризація та гонка озброєнь: ЄС та інші держави суттєво нарощують виробництво зброї, включно з новітніми системами, що формує нові ризики для майбутніх конфліктів та актуалізує проблему контролю над новими технологіями війни;
- енергетична та економічна безпека: війна спричинила глобальні енергетичні кризи, змусивши країни переорієнтувати постачання газу й нафти, що вплинуло на економічну стабільність у світі;
- ядерна загроза та розширення конфлікту: постійні натяжки Росії на можливість застосування ядерної зброї підвищили рівень глобальної небезпеки та актуалізували проблему стримування;
- гуманітарні наслідки: мільйони біженців, руйнування інфраструктури та масові порушення прав людини створили додатковий тиск на міжнародні організації та сусідні держави.

У номенклатурі проблем, пов'язаних із функціонуванням системи міжнародної безпеки, особливе значення для Києва мало питання про членство України в НАТО. Під час Вільнюського саміту Альянсу (літо 2023 р.) були ухвалені рішення, спрямовані на зміцнення євроатлантичної та національної безпеки України: члени G7 ініціювали процес інституалізації підтримки Києва, розпочавши контакти й перемовини щодо укладання двосторонніх договорів про довгострокові зобов'язання у сфері безпеки, які мали сприяти можливостям ЗСУ стримувати натиск російської армії [27, с. 287].

Кіт Келлог⁵ застерігав від повернення до поділу світу на «сфери впливу», якого так прагне Росія. Навесні 2024 р. Інститут політики «Америка понад усе» оприлюднив звіт, у якому Келлог разом із Ф. Фляйцем представили своє бачення завершення війни Росії проти України. Запропонована стратегія передбачає комплекс дипломатичних, військових і політичних кроків, мета яких — припинити бойові дії та встановити новий баланс сил у регіоні. У документі наголошувалося, що «мирний план» має стати офіційною політикою США та передбачати припинення вогню, мирні переговори та створення демілітаризованої зони. У відповідь на згоду Росії можливе часткове пом'якшення санкцій, повне їхнє скасування — лише після підписання угоди, яка влаштує Україну [28].

Ухвалення нової Національної стратегії безпеки США, а також специфічне ставлення Д. Трампа до взаємодії з членами Північноатлантичного альянсу каталізували пошуки нової конфігурації міждержавних відносин у сфері безпеки. Аналізуючи один із результатів таких зусиль, голова правління Республіканського фонду України, екссекретар польської делегації в Парламентській Асамблеї НАТО Пьотр Кульпа⁶ зазначив, що Паризька Декларація, підписана В. Зеленським, Е. Ма-

⁵ Американський дипломат, спецпосланець США з питань України, генерал-лейтенант у відставці. Від 2021 р. є одним з керівників Інституту політики «Америка понад усе» (AFPI), який займається формуванням пропозицій для адміністрації Дональда Трампа у сфері нацбезпеки.

⁶ Державний діяч Республіки Польща, екссекретар польської делегації в Парламентській Асамблеї НАТО, керівник проекту ЄС «Підтримка адміністрації України».

кроном і К. Стармером, є посилом Європи Сполученим Штатам Америки про те, що «європейці підтримують Україну, вважають питання її суверенітету ключовим, розуміють, що Вашингтон веде “силові” переговори з Росією і Китаєм, але не припускають, що якісь рішення будуть ухвалюватися на шкоду безпеці Європи. У такий спосіб європейці просигналізували про те, що у випадку, коли США будуть діяти всупереч логіці європейської безпеки, вони готові розв’язувати вказану проблему поза участю американців». Іншими словами, під час переділу світу, який розпочався, «годувати Москву суверенітетом» не вийде.

Трамп намагався здійснити стратегічне оточення Китаю, обмежити його доступ до ресурсів та переміщення товарів, водночас прагнув розділити й підпорядкувати собі Європу, демонструючи готовність вдаватися до агресивних методів, щоб забезпечити таку собі «трампістську революцію» у формі приходу до влади близьких йому ідеологічно європейських політиків на кшталт Орбана.

Розуміння в Берліні, Лондоні й Парижі необхідності стратегічної підтримки України має ще одну важливу мотивацію: ідеться про можливість розпаду ЄС, втрати ринків, економічного лідерства та перспектив розвитку. Європа шукає новий *modus vivendi*. Ця нова геополітична модель визначає базовим принцип захисту України й відводить їй роль «лакмусового паперу» безпеки Європи [29].

Після Другої світової війни європейською безпекою займався Західноєвропейський Союз, який функціонував від 1948 до 2010 рр. паралельно з НАТО. Нині такої суто європейської організації не існує, що робить Європу недостатньо захищеною перед можливою агресією. Тим часом загроза надходить не тільки від Росії, а й від США, які претендують на Гренландію.

Інститут вивчення війни застерігає, що припинення кінетичної війни в Україні надасть Росії можливості атакувати Європу не у 2029 р., як передбачалося, а значно раніше. Платформи захисту повітряного простору настільки застаріли, що росіяни зможуть заходити в нього практично безперешкодно. Європейські армії будувалися як допоміжні сили для військ США. Тепер потрібен час, аби вони набули автономного, самодостатнього статусу.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну висунуло питання стратегічної автономії ЄС на перший план політичних і юридичних дебатів з приводу його Спільної зовнішньої та безпекової політики (далі — СЗБП) та Спільної політики безпеки та оборони (далі — СПБО). Вироблення єдиної відповіді ЄС на експансіоністські дії Росії покликане не тільки продемонструвати здатність ЄС «говорити одним голосом та діяти як справді глобальний гравець», а й заповнити прогалини, що залишилися внаслідок фрагментарних дій окремих держав-членів ЄС, лідери яких сповідають «особливий курс» у відносинах з РФ.

Реакцію ЄС на війну в Україні в рамках СЗБП спеціалісти вважають «безпрецедентною»: вона поєднала посилення наявних заходів СЗБП з інноваційними підходами. Війна в Україні трактувалася як складна «полікриза», що підірвала європейську безпеку [30].

Характеризуючи трансформацію безпекової політики європейської спільноти, Д. Дженіні констатував, що «війна в Україні сприяла більшій інтеграції СЗБП,

розширивши оборонну промисловість до більш наднаціональної компетенції під керівництвом Комісії та проклавши шлях для створення єдиного європейського ринку оборони. З іншого боку, виявилися обмеження ЄС як гаранта безпеки. Не маючи військового оснащення і здатності до рішучої, єдиної відповіді у середньостроковій та довгостроковій перспективі, ЄС був змушений зіткнутися з суврою реальністю в рамках СЗБП». Аналітик виокремив три основні слабкі сторони СЗБП у контексті війни в Україні:

- 1) структурні дисфункції в системі управління СЗБП зробили підтримку України з боку ЄС менш передбачуваною та рішучою;
- 2) оперативні обмеження у проведенні військових дій поставили під загрозу ефективність СЗБП;
- 3) дефіцит фінансових ресурсів для оборони став перешкодою для сталої військової відповіді на війну.

Дослідник зазначив, що «жоден із заходів СЗБП як відповідь на війну в Україні, повністю не виправдав очікувань. Стратегічний компас, наприклад, не стосується інституційних питань, а його головна мета — ЄС, що займається дослідженнями та розвитком оборони (РАР) — не має можливості реагувати на масштабні кризи безпеки. До того ж, ЄС не має власних військових ресурсів, європейської армії чи повноважень фінансувати озброєння через свій бюджет». Як наслідок, і Європейський військовий фонд (EPF)⁷, і Збройні Сили України залишаються недофінансованими, залежними від принципу одностайності ухвалення рішень та не мають легітимності, оскільки вони були створені поза законодавством ЄС. Триколійна пропозиція забезпечила лише половину обіцяних боеприпасів, у той час, коли такі ініціативи, як EDIRPA, ASAP, PESCO, EDF та EDI⁸, сильно недофінансовані та нездатні відновити EDTIV з мирного до воєнного ста-

⁷ Європейський військовий фонд (European Peace Facility, EPF) — це фінансовий інструмент Європейського Союзу, створений у березні 2021 р. для посилення можливостей ЄС у сфері безпеки та оборони.

⁸ EDIRPA (European Defence Industry Reinforcement through Common Procurement Act) — спеціальний правовий акт ЄС, ухвалений у 2023 р., спрямований на посилення оборонної промисловості через спільні закупівлі; бюджет 310 млн євро (2023—2025); ASAP (Act in Support of Ammunition Production) — спеціальний регламент ЄС, ухвалений у липні 2023 р., який має на меті збільшити виробництво боеприпасів у Європі; початковий бюджет 500 млн євро, згодом був розширений до 750 млн — 1 млрд євро; PESCO (Permanent Structured Cooperation) — механізм ЄС, започаткований у 2017 р. на основі Лісабонського договору для поглибленої співпраці у сфері оборони між державами-членами; учасники — 26 із 27 країн ЄС (окрім Мальти); EDF (European Defence Fund) — ключовий фінансовий інструмент ЄС, створений у 2021 р. для підтримки досліджень і розробки оборонних технологій; бюджет 7,3 млрд євро (2021—2027); EDIP (European Defence Industry Programme) — новий інструмент ЄС, ухвалений у грудні 2025 р., який діятиме до 2027 р.; він є практичним механізмом реалізації Європейської оборонної промислової стратегії (EDIS); бюджет 1,5 млрд євро на період 2025—2027 рр. Вказані програми разом формують нову архітектуру оборонної політики ЄС, яка поєднує спільні закупівлі, виробництво, інновації та промислову підтримку.

ну. Тим часом EDIS не враховує поточний статус-кво EDTIB⁹, що призводить до надмірно амбітних прогнозів. Так само, ReArm Europe¹⁰ не є революційним бюджетним підходом, а лише відтворює екстрені фінансові заходи, вжиті для боротьби з Covid-19.

Перелічені обставини дали підстави Д. Дженіні стверджувати, що ЄС ще не досяг стратегічної автономії в рамках нової європейської архітектури безпеки. Внутрішня фрагментація, низький рівень політичної солідарності та застарілі правові норми, засновані на міждержавності, визначили другорядну геополітичну роль ЄС у вирішенні кризи безпеки в Україні.

Провідні політологи вважають, що США можуть стати ненадійним партнером у сфері безпеки за другої адміністрації Трампа, тому перед ЄС постала альтернатива: або залишатися суто економічним актором, або стверджувати себе як геополітичну силу з єдиною зовнішньою та безпековою політикою. СЗБП ЄС залишається єдиною життєздатною системою, здатною протистояти загрозам європейській безпеці. Та для виконання своїх зобов'язань щодо безпеки разом з НАТО Євросоюзу потрібні правові компетенції та військові можливості [31].

Економічний вимір війни

Один із провідних сучасних істориків, Ю.Н. Харарі, вважає, що причина нинішньої геополітичної ситуації пов'язана з економічною кризою 2008 р. Вона змінила тренд розвитку світу. Світова економіка загальмувала поступ, тому демократія перестала працювати, а автократія підняла голову [32].

Економічні чинники війни спроможні пояснити внутрішні, приховані механізми й мотиви цього протистояння.

Росія щороку офіційно витрачає на війну в Україні понад 200 млрд дол. Україні війна щодня коштує 172 млн дол., що становить 31 % ВВП (62 % бюджету). Негативні економічні наслідки цієї авантюри для Москви складно переоцінити й вони неминуче дадуться взнаки в майбутньому.

Тривалі військові дії та повітряний терор російської армії спричинив масштабні економічні наслідки для України в багатьох ключових сферах:

- бюджет і фінанси України зазнали суттєвих структурних змін, оскільки витрати на оборону значно зросли, а це призвело до значних бюджетних дефіцитів; за оцінками KSE Institute, у 2026 р. дефіцит може зрости до 17,7 млрд дол.,

⁹ EDTIB (European Defence Technological and Industrial Base) — Європейська оборонна технологічна та промислова база, покликана зміцнити стратегічну автономію ЄС, зменшити залежність від зовнішніх постачальників і забезпечити спільні стандарти й сумісність військової техніки. Започаткована 2007 р.

¹⁰ ReArm Europe — це стратегічна оборонна ініціатива Європейської Комісії, представлена у березні 2025 р. Переіменована на Readiness 2030. Мета: посилення оборонних спроможностей ЄС, зменшення залежності від зовнішніх союзників (особливо США) та забезпечення швидкого переозброєння у відповідь на загрози, зокрема війну Росії проти України. Фінансування — до 800 млрд євро на оборону.

у зв'язку з чим держава змушена покладатися на зовнішнє фінансування та міжнародну допомогу;

- ВВП та інвестиції: унаслідок руйнування інфраструктури, втрат виробничих потужностей і зниження інвестиційної привабливості притік іноземних інвестицій і приватний капітал скорочуються, а відтік капіталу зростає;
- ринок праці: війна спричинила безробіття в регіонах, що постраждали від бойових дій, а виїзд працездатного населення за кордон створив додатковий тиск на економіку;
- інфляція залишається високою через проблеми з логістикою, енергетикою та імпортом, курс гривні залежить від стабільності зовнішніх резервів і підтримки міжнародних партнерів;
- зовнішня торгівля та енергетика: внаслідок дій Росії, спрямованих на блокаду Чорного моря, суттєво скоротився український експорт, особливо зернових, енергетична інфраструктура зазнала значних пошкоджень, що впливає на виробництво та постачання.

Прямі втрати від російської агресії спеціалісти оцінюють щонайменше в 500 млрд дол. Однак реальна сума, включно з відновленням і компенсаціями, перевищує трильйони доларів.

Масштабних нищень зазнав житловий фонд України. Зруйнованими та критично пошкодженими вважаються 222 тис. приватних будинків, 27 тис. багатоквартирних будинків, понад 500 гуртожитків.

Загальна сума збитків, нанесених інфраструктурі, сягає 36,8 млрд дол. Серед найбільш постраждалих об'єктів — транспортна інфраструктура, енергетичні об'єкти (9 млрд дол.), комунальне господарство (4,5 млрд дол.)

Шкода, заподіяна промисловому сектору, оцінюється у 13,1 млрд дол. Зруйновано або пошкоджено 426 промислових об'єктів, серед яких 78 приватних підприємств та 348 державних установ. Аграрний сектор зазнав втрат на суму 8,7 млрд дол. (включно з пошкодженням інфраструктури й викраденням сільськогосподарської техніки). У переліку найбільших промислових об'єктів, захоплених або зруйнованих російською армією в Україні, Запорізька АЕС, Запорізька ТЕС, Каховська ГЕС, ММК ім. Ілліча, «Азовсталь», Курахівська ТЕС, «Метінвест-Покровськвугілля», «Артемсіль», Лисичанський НПЗ, Северодонецький «Азот», Луганська ТЕС, Вуглегірська ТЕС, Авдіївський коксохімічний завод та інші індустриальні гіганти. Збитки енергетики України від російських атак сягають 65 млрд дол.

Надзвичайно відчутними є екологічні наслідки бойових дій та окупації. За деякими оцінками, збитки довкіллю перевищили 70 млрд дол. Зафіксовано понад 6500 екологічних злочинів, а викиди CO₂ сягають понад 180 млн т. Знищено 3 млн гектарів лісів, постраждало 20 % природоохоронних територій. Під загрозою опинилося 35 % європейського біорізноманіття.

Від російського вторгнення постраждали тисячі об'єктів соціального призначення: 3800 закладів освіти, 1800 об'єктів культурної спадщини, 426 медичних установ, 348 релігійних споруд [33].

Кабінет Міністрів України спільно зі Світовим банком, Європейською комісією та ООН опублікував оцінку збитків і потреб у відновленні: станом на 31 грудня 2024 р. загальна вартість реконструкції та відновлення оцінювалася в 524 млрд дол. (506 млрд євро), що приблизно у 2,8 раза перевищує номінальний ВВП України за 2024 р. [25].

Російське повномасштабне вторгнення в Україну викликало геополітичні зміни, ставши поштовхом для переформатування глобальних ланцюгів постачання: компанії скорочують залежність від Росії та шукають альтернативні ринки. Це створює нові можливості для країн Азії та Латинської Америки.

Війна збурила фінансові ринки та посилила глобальну інфляцію, особливо у 2022—2024 рр. Центральні банки змушені були підвищувати ставки, що охолодило інвестиції та сповільнило економічне зростання в США та ЄС.

Зрушення спостерігаються у сфері енергетики, де відбулося різке зростання цін на газ та нафту у 2022—2023 рр., особливо в Європі. Це змусило країни ЄС диверсифікувати постачання та інвестувати у відновлювану енергетику. У 2026 р. енергетичний ринок залишається нестабільним через атаки на інфраструктуру та санкції проти РФ, а також через війну в Ірані.

Актуальною є проблема продовольчої безпеки, оскільки Україна є одним із найбільших експортерів зерна. Блокада портів і руйнування логістики спричинили дефіцит зернових у країнах Африки та Близького Сходу, що підвищило ризики голоду та інфляції.

Різко зросли витрати на оборонну галузь у США, Європі та навіть в Азії. Це стимулює розвиток технологій у сфері дронів, кібербезпеки та штучного інтелекту, але скорочує цивільні інвестиції.

Надзвичайно рельєфно економічні фактори проступають у зовнішньополітичних кроках адміністрації Білого дому. Нова Національна стратегія безпеки фокусується на економічному й технологічному потенціалі як неодмінній умові національної безпеки. У документі наголошується, що США зобов'язані зменшити залежність від іноземних виробництв, зміцнити власні ланцюжки постачань і технологічну автономність. При цьому зовнішня економічна допомога включно з військовою розглядається крізь призму стратегічних інтересів, контрактів і взаємних вигод, що змінює підходи до співпраці з іншими державами, зокрема й Україною [34].

Натомість у практичній площині нова економічна стратегія позначена не такими виваженими кроками. Імпульсивні дії адміністрації Д. Трампа (насамперед тарифна політика) спричинили не просто недовіру до спроможності Вашингтона витримувати стабільну й передбачувану лінію, а появу глобальних проєктів, спрямованих на кооперацію між різними країнами з метою уникнення американського економічного диктату. Вказану ідею на форумі в Давосі виклав прем'єр-міністр Канади М. Карні — її підтримали вже 14 держав. Сутність проєкту полягає в застосуванні принципу кумуляції кооперованих виробників на чотирьох континентах без американської складової, що дає змогу зняти тарифні бар'єри, зменшити вартість продукції, універсалізувати інтернаціональний вихідний продукт. Мережа інтегрованих у цю мережу «середніх» країн володіє потенціалом у 1,5 млрд людей, гі-

гантськими ринками, що охоплюватимуть ЄС, Канаду, Мексику, Японію, Австралію, Нову Зеландію, Сингапур — загалом майже 40 країн у різних регіонах світу. У такий спосіб буде об'єднано економічний потенціал, еквівалентний 40 % світового ВВП, а США втратять монополію «економічного поліцейського» та можливість суттєво впливати на вирішальні тенденції та тренди світової економіки [35].

Відмова від російських вуглеводневих енергоносіїв також підштовхнула країни ЄС до пошуку нових форм кооперації та альтернативних економічних рішень і ринків. У січні 2025 р. Урсула фон дер Ляен презентувала в Давосі стратегію посилення Європи, що охоплює три напрями:

- конструювання єдиного простору для бізнесу, нова хвиля інвестицій та спільний енергоринок із дешевшою електрикою, просування ідеї «EU Inc» — компанії, яку можна зареєструвати онлайн за 48 годин і працювати по всьому ЄС за єдиними правилами;
- створення союзу заощаджень та інвестицій, що спрямовуватиме капітал у технології, інновації та промисловість;
- формування енергетичного союзу з новими мережами, інтерконекторами, розвиток відновлюваних джерел енергії та ядерної енергетики заради зниження цін і залежності [36].

Гуманітарні наслідки війни

Війна РФ проти України позначена порушенням усіх норм Міжнародного гуманітарного права. Численні воєнні злочини, а також злочини проти людяності, зокрема геноцид українців, ретельно фіксуються українськими й іноземними правоохоронними органами та громадськими інституціями, які відстежують порушення прав і свобод громадян у світі. Дотримання принципу справедливості вимагає покарання тих, хто винен у розв'язанні агресії та вчинених на території України та за її межами злочинів проти наших співгромадян.

Станом на початок 2026 р. людські втрати України у війні оцінюються у кількості тисяч осіб. Більшість загиблих, поранених, фізично та психічно постраждалих від війни та окупації становлять військовослужбовці Сил безпеки та оборони. Від рук російських окупантів загинули тисячі цивільних мешканців країни, серед яких багато дітей. Мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами або виїхали за кордон у пошуках безпеки.

Одним із наслідків війни стало різке погіршення демографічної ситуації в країні: до початку 2022 р. в Україні проживало майже 42 млн осіб, на початок 2025 р. — приблизно 34 млн (включно з тимчасово окупованими територіями). Спостерігається зниження народжуваності та одночасне зростання смертності внаслідок прямих людських втрат на фронті, ускладнення доступу до медичних послуг, руйнівних наслідків війни.

Бойові дії та окупація спричинили величезні міграційні потоки. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на середину 2023 р. понад 8 млн українців були змушені шукати притулку в інших країнах, а

близько 6,5 млн стали внутрішньо переміщеними особами. До кінця 2025 р. за межами України опинилося майже 11 млн наших співгромадян. Через масштабні міграційні процеси економіка країни відчуває суттєві труднощі [37]. Війна призвела до дисбалансу у статеві-віковій структурі населення.

Руїнування соціальної інфраструктури — шкіл, лікарень, житлових будинків, закладів комунального господарства, транспортної інфраструктури тощо — ускладнює доступ до базових послуг, об'єктивно знижує рівень та якість життя. Значна частина населення стає соціально вразливою. Зросла кількість сиріт, вдів, людей з інвалідністю та тих, хто потребує соціальної підтримки. Українцями є психологічні наслідки війни: посттравматичні розлади, депресії, тривалий стрес.

Усі вказані чинники мають пролонгований у часі характер, що позиціонує їх як виклики для періоду повоєнного відновлення країни.

У лабіринтах «планів мирного врегулювання»

Аналізуючи нав'язувані Росією та Заходом сценарії завершення війни, експерти ще у 2020 р. наголошували: квінтесенція концептуальної інтерпретації рішень «нормандської четвірки» та Мінських домовленостей зводиться до того, що це не план миру, а поле боротьби за визначення статусу України. Саме тому вони залишаються «конандрумом» — загадкою без вирішення [38].

Дуже схожими є нинішні спроби адміністрації Трампа завершити складну геополітичну партію завдяки рішенням, де жертвою стане Україна. Такі односторонні кроки не тільки не розв'язують «українське питання», а й можуть породити більше негативних наслідків і проблем, ніж можуть уявити в Білому домі. Спроби «умиротворення» Путіна, виведення його з дипломатичної ізоляції завдяки запрошенню на переговори в Анкоридж, намагання домовитися з російським диктатором за спиною України та ЄС видаються найгіршими зразками залаштункового політиканства, стратегічної недалекоглядності й цинічного прагматизму, коли сумнівні економічні угоди ставляться вище принципів справедливості, егалітаризму, поваги до свободи вибору.

Переговорний процес, ініційований американською адміністрацією, слугує ширмою, за якою приховується «гра в довгу» на користь Путіна, попри те, що у Кремлі поки що не демонструють готовності до продуктивних перемовин і завершення воєнної авантюри під еufемізмом «СВО». Спеціалісти сходяться на думці, що зупинити агресію Москви проти України можуть жорсткі санкції, невдачі на фронті та наростання внутрішніх соціально-економічних проблем.

Провідні американські генерали висловили переконання в тому, що українська сторона не повинна погоджуватися на повний вихід з Донбасу, оскільки домовленості на таких умовах створять плацдарм для наступних атак Путіна. Таку позицію обґрунтовують розвідник з 20-річним досвідом служби в «гарячих точках» планети М. Ненс (військовий експерт та учасник бойових дій в Україні у складі Інтернаціонального легіону), генерали Ф. Брідлав, Б. Ходжес, В. Кларк [39].

Тим часом ситуація, у яку потрапила Україна після початку агресії Росії, може аналізуватися в парадигмі «трикутника Карпмана»¹¹, що пропонує універсальну рольову модель учасників міжнародних відносин, представлену «Агресором / Переслідувачем», «Жертвою» і «Рятівником». Закріплення стійких ознак «Жертви» за Україною супроводжується низкою позитивних і негативних чинників. З одного боку, статус «Жертви» викликає з боку багатьох держав світу емпатію та бажання допомогти й відновити справедливість. З іншого, «Рятівники» (США та європейські країни) беруть на себе розв'язання питань, які є екзистенційно важливими для України, що обмежує її суверенітет. Подолання жорсткої конфігурації у «трикутнику Карпмана» можливе за умови реалізації кількох завдань. У першу чергу, це збільшення зони відповідальності за дії влади / держави та пошук власних ресурсів для виходу з кризи. По-друге, зміна самооцінки та способу мислення, готовність до інноваційних рішень і генерування технологій їхнього якнайшвидшого втілення в життя. За таких умов можлива трансформація ролі «Жертви» в «Героя» та «Переможця», елементи яких уже успішно апробовані в Україні.

В іншій смисловій стилістиці зміну місця і ролі України в геополітичній системі координат інтерпретує Влад Соболевський¹². Аналізуючи зміст Національної стратегії безпеки США, він наголошує, що фокус на «стратегічну стабільність» передбачає швидке завершення існуючих конфліктів. Це створює простір і час для переосмислення керівництвом України власної ролі у безпековій сфері:

- Україна може бути й уже стає перспективним партнером у сфері військових технологій, зокрема, дешевих, але ефективних систем (дрони, ППО, ISR інновації), які відповідають новим безпековим запитам;
- нині необхідно бути не об'єктом, що потребує постійної підтримки, а насамперед суб'єктом, який пропонує креативні рішення та форми співпраці зі США та НАТО.

Переакцентування нинішньої американської адміністрації насамперед на власні інтереси — це не сигнал відступу Заходу, а чітка межа відповідальності, коли Київ виразно окреслює, що він бере на себе та за що готовий відповідати. Сильна армія, розвинений військово-промисловий комплекс та інноваційні військові технології стають інструментом зовнішньої політики, а не тільки елементом оборони. Експерт вважає, що Україна вже нині стає не «ключовим клієнтом», а «актором стабільності». І це формує підґрунтя для успішного протистояння російському агресору [34].

¹¹ «Трикутник Карпмана» — психологічна модель, яку в 1968 р. запропонував американський психіатр і транзакційний аналітик Стівен Карпман. Вона описує деструктивні сценарії взаємодії між акторами суспільної комунікації під час конфліктів та екстрем і засоби їхнього подолання.

¹² Президент Snake Island Institute, колишній заступник командира 3-ї ОШБ Збройних Сил України.

Висновки

1. Початок повномасштабного вторгнення російської армії в Україну повністю дискредитував попередню політику «умиротворення» Путіна та «угодовства» Заходу з Москвою. Брутальне порушення міжнародного права й досягнутих багатосторонніх угод 2014—2021 рр., варварські способи ведення війни нарешті переконали західний демократичний світ у необхідності суттєвої корекції стратегії у відносинах з Кремлем.

Після того, як ЗСУ відбили російську навалу в зимово-весняній кампанії 2022 р., у західних столицях інакше оцінили можливості України в цьому протистоянні. Однак слід погодитися з висновками спеціалістів Центру досліджень воєнної історії ЗСУ про те, що надмірний оптимізм щодо досягнення Україною своїх цілей під час проведення наступальних операцій завадив західним партнерам сформувати зважену довгострокову стратегію протидії РФ та вжити заходів задля розгортання власного оборонно-промислового виробництва та тривалої підтримки воєнних спроможностей і зусиль Києва. Вказана обставина обумовила ресурсну перевагу Росії наприкінці 2023 — на початку 2024 рр. До цього додався ще один негативний чинник — контрпродуктивна позиція адміністрації Трампа.

2. Нинішня фаза російсько-українського протистояння характеризується переважно позиційними зіткненнями з незначним просуванням російських підрозділів. Неспроможність домогтися вирішальних успіхів навальними фронтальними атаками змусили російське командування вдатися до тактики інфільтрації малих штурмових груп і масованого застосування БПЛА. Головним інструментом протистояння російське військово-політичне керівництво обрало масовані повітряні атаки на цивільну інфраструктуру України, сподіваючись на те, що українське суспільство тиснутиме на власний уряд задля припинення війни навіть на російських умовах. Водночас Київ намагається завдати асиметричної відповіді, аби нівелювати невігідні стартові умови на переговорах з РФ.

Перебіг подій на російсько-українському фронті та поведінка Путіна дають підстави західним сусідам РФ припускати, що й над ними нависає загроза російської агресії. Це створює фундамент для продуктивнішої співпраці та збільшення допомоги Україні в усіх можливих формах. За чотири роки сформувалося кілька майданчиків і форматів, у рамках яких відбувається закупівля і надання Києву сучасних видів зброї та її спільне виробництво. Нині Україна демонструє лідерство у продукуванні деяких видів безпілотних систем, що розширює можливості співпраці з провідними державами світу.

3. Війна Росії проти України супроводжується величезними людськими й матеріальними втратами, масовими міграціями, ускладненням демографічної ситуації. Брутальні засоби ведення війни російською воячиною викликали гуманітарну катастрофу в районах бойових дій і прифронтовій зоні. Світова спільнота має вжити всіх необхідних заходів для притягнення до кримінальної відповідальності призвідників війни та безпосередніх виконавців воєнних злочинів.

4. Війна вирішальним чином змінює глобальну економічну систему. Прискорюються інвестиції у розвиток відновлюваних джерел енергії та диверсифікацію

постачання газу. Санкції проти РФ не призвели до негайних політичних змін, а Кремль переорієнтував експорт енергоносіїв до Азії та розширив канали паралельного імпорту.

Спроби налагодити консультації та перемовини між супротивними сторонами ускладнюються позицією провідних світових гравців, США й Канади, та цілеспрямованим намаганням усунути з дипломатичних і політичних процесів Євросоюз.

Природа й характер цієї війни є такими, що потребують системних і тривалих полідисциплінарних аналітичних зусиль у майбутньому. Однією з умов їхньої продуктивності слід вважати акумуляцію та доступність критичної маси джерел.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Hrytsiuk, V. & Lysenko, O. Viina Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy: voiennyi, mizhnarodno-pravovyi, heopolitychnyi ta ekonomichniy vymiry. *Ukrainskyi istorychnyi zhumal*. 2023. 2: 5-34. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.005> [in Ukrainian].
[Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. № 2. С. 5—34. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.005>].
2. Lysenko, O.Ye. Fenomenolohiia viiny Rosii proty Ukrainy yak ob'ekt humanitarnykh doslidzhen. Za materialamy dopovidi na Prezydii NAN Ukrainy 25 travnia 2022 roku. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2022. 7: 85-98. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2022.07.085> [in Ukrainian].
[Лисенко О.Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень. За матеріалами доповіді на Президії НАН України 25 травня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 7. С. 85—98. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2022.07.085>].
3. Hai-Nyzhnyk, P. Viina za zhyttia. *Ukraina dyplomatychna*. 2022. XXIII: 31-52 [in Ukrainian].
[Гай-Нижник П. Війна за життя. *Україна дипломатична*. 2022. Вип. XXIII. С. 31—52].
4. Smolii, V. (Ed.) Perelom: Viina Rosii proty Ukrainy u chasovykh plastakh i prostorakh mynuvshyny. Dialohy z istorykamy. U 2-kh kn. Kn. 2. Kyiv, 2022. DOI: <https://doi.org/10.15407/book6-0016980> [in Ukrainian].
[Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 2. / Відп. ред. В. Смолій. Київ: Інститут історії України, 2022. 803—1526 с.].
5. Smolii, V. (Ed.) Za Identychnist i Nezalezhnist. Viina Rosii proty Ukrainy: istorychni peredumovy, heopolitychni paraleli. U 2-kh kn. Kn. 2. Kyiv, 2022 [in Ukrainian].
[За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. У 2-х кн. Кн. 2 / Відп. ред. В. Смолій. Київ, 2022. 801—1552 с. URI: <http://resource.history.org.ua/item/0017084> (дата звернення: 01.02.2026)].
6. Lysenko, O.Ye. & Maievskiy, O.O. Dehumanizatsiia obrazu ukraintsiv u rosiiskomu propahandystskomu dyskursi: narys. Kyiv, 2023. DOI: <https://doi.org/10.15407/book8-0017851> [in Ukrainian].
[Лисенко О.Є., Маєвський О.О. Дегуманізація образу українців у російському пропагандистському дискурсі: нарис / За ред. В. Смолія. Київ: Інститут історії України, 2023. 110 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/book8-0017851>].
7. Yakubova, L.D. Rashyzm. Zvir z bezodni. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Якубова Л.Д. Рашизм. Звір з безодні. Київ: Академперіодика, 2023. 318 с.].

8. Smolii, V., Reient, O. & Lysenko, O. (Eds.) *Viina: derzhava, suspilstvo, osoba*. Zb. nauk. statei. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Війна: держава, суспільство, особа. Зб. наук. статей / Гол. ред. В. Смолій; відповід. ред.: О. Реєнт, О. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. 805 с.].
9. Vidnianskyi, S. & Martynov, A. *Rosiisko-ukrainska viina ta mizhnarodne spivtovarystvo*. Kyiv, 2023. DOI: <https://doi.org/10.15407/book2-0017516> [in Ukrainian].
[Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство. Київ: Інститут історії України, 2023. 264 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/book2-0017516>].
10. Plokhii, S. *Rosiisko-ukrainska viina: povertennia istorii*. Kharkiv, 2023 [in Ukrainian].
[Плохій С. Російсько-українська війна: повернення історії. Пер. з англ. М. Ларненка. Харків, 2023. 400 с.].
11. Zelenko, H. (Ed.). *Udavana Rosiia: imitatsiia velychi i mohutnosti*. Nizhyn, 2024 [in Ukrainian].
[Удавана Росія: імітація величі і могутності / Зеленько Г. (кер. проекту, наук. ред.). Ніжин, 2024. 288 с.].
12. Hai-Nyzhnyk, P. & Chuprii, L. *Rosiiskyi vuzol: rozv'iazaty chy rozrubaty (viina i perspektivu rozpadu RF)*. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
[Гай-Нижник П., Чупрій Л. Російський вузол: розв'язати чи розрубати (війна і перспективи розпаду РФ). Київ, 2025. 176 с.].
13. Hai-Nyzhnyk, P. "Zazygnuty u vichi Putinu": rosiiskyi syndrom ukrainskoi "diplomatii viiny i myru". *Pekelna vesna 2022-ho*. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
[Гай-Нижник П. «Зазирнути у вічі Путіну»: російський синдром української «дипломатії війни і миру». Пекельна весна 2022-го. Київ, 2025. 256 с.].
14. Zaluzhnyi, V. (Ed.) *Rik viiny za svobodu. Voienno-istorychni narys rosiisko-ukrainskoi viiny (24.02.2022—24.02.2023)*. U 4-kh kn. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Рік війни за свободу. Воєнно-історичний нарис російсько-української війни (24.02.2022—24.02.2023). У 4-х кн. / Голова робочої групи В. Залужний. Київ, 2023. 270 с.].
15. Kosiak, I. & Bidnyi, V. (Comps.) *Druhyi rik viiny. Vyprobuvannia na mitsnist: Voienno-istorychni narys druoho roku shyrokomasshtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (24.02.2023—24.02.2024)*. U 2-kh kn. Kn. I. Kyiv, 2024 [in Ukrainian].
[Другий рік війни. Випробування на міцність: Воєнно-історичний нарис другого року широкомасштабної російсько-української війни (24.02.2023—24.02.2024). У 2-х кн. Кн. I / Упоряд.: І. Косяк, В. Бідний. Київ, 2024. 672 с.].
16. Kuleba, D. & Yaroslavskiy, V. *Dyplomatychna kukhnia voiennoho chasu*. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
[Кулеба Д., Ярославський В. Дипломатична кухня воєнного часу. Київ, 2025. 296 с.].
17. Fridman, L. *Komanduvannia. Polityku viiskovykh operatsii vid Korei do Ukrainy*. Kharkiv, 2025 [in Ukrainian].
[Фрідман Л. Командування. Політики військових операцій від Кореї до України. Харків, 2025. 672 с.].
18. Vudvord, B. *Viina*. Rivne, 2025 [in Ukrainian].
[Вудворд Б. Війна. Пер. з англ. О. Стукала. Рівне, 2025. 464 с.].
19. Kraemer, M. *Four years of war*. *LBBW*. 20.02.2026. URL: https://www.lbbw.de/article/to-the-point/four-years-of-war-russia-ukraine_amfrzjews_e.html (дата звернення: 21.02.2026).
20. Jones, S. & McCabe, R. *Russia's Grinding War in Ukraine. Massive Losses and Tiny Gains for a Declining Power*. *CSIS*. 27.01.2026. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine> (дата звернення: 02.02.2026).

21. Gavalas, B. & Mills, G. Four Years On — Ten Lessons from Russia's War in Ukraine. *RUSI*. 15.01.2026. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/four-years-ten-lessons-russias-war-ukraine> (дата звернення: 02.02.2026).
22. SShA ta NATO zapustyly PURL: shcho vidomo pro novyi mekhanizm viiskovoi dopomohy Ukraini. *Delo.ua*. 05.08.2025. URL: https://delo.ua/news/ssa-ta-nato-zapustili-purl-shho-vidomo-pro-novii-mexanizm-viiskovoyi-dopomogi-ukrayini-450451/?utm_source [in Ukrainian].
[США та НАТО запустили PURL: що відомо про новий механізм військової допомоги Україні. *Delo.ua*. 05.08.2025. URL: https://delo.ua/news/ssa-ta-nato-zapustili-purl-shho-vidomo-pro-novii-mexanizm-viiskovoyi-dopomogi-ukrayini-450451/?utm_source (дата звернення: 02.02.2026)].
23. Marchenko, L. & Breus, M. Ukraina yak katalizator pryskorennia oboronnoi transformatsii Yevropy. *EY*. 10.07.2025. URL: https://www.ey.com/en_ua/insights/defense-tech/ukraine-as-catalyst-accelerating-europe-defense-transformation?utm_source [in Ukrainian].
[Марченко Л., Бреус М. Україна як каталізатор прискорення оборонної трансформації Європи. *EY*. 10.07.2025. URL: https://www.ey.com/en_ua/insights/defense-tech/ukraine-as-catalyst-accelerating-europe-defense-transformation?utm_source (дата звернення: 02.02.2026)].
24. Eksministr oborony Niderlandiv. Chas ne na botsi Rosii, a v Ukraini maie buty vse neobkhidne ozbroiennia. *Ukrinform*. 24.02.2026. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4095194-eksministr-oboroni-niderlandiv-cas-ne-na-boci-rosii-a-v-ukraini-mae-butii-vse-neobkhidne-ozbroenna.html> [in Ukrainian].
[Ексміністр оборони Нідерландів. Час не на боці Росії, а в Україні має бути все необхідне озброєння. *Ukrinform*. 24.02.2026. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4095194-eksministr-oboroni-niderlandiv-cas-ne-na-boci-rosii-a-v-ukraini-mae-butii-vse-neobkhidne-ozbroenna.html> (дата звернення: 25.02.2026)].
25. Sofienko, N. Otsinka vidnovlennia Ukrainy za rik zrosla z \$486 mlrd do \$524 mlrd — Svitovyi bank. *Liga.net*. 25.02.2025. URL: https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/otsinka-vidnovlennia-ukrainy-za-rik-zrosla-z-486-mlrd-do-524-mlrd-svitovyy-bank?utm_source [in Ukrainian].
[Софієнко Н. Оцінка відновлення України за рік зросла з \$486 млрд до \$524 млрд — Світовий банк. *Liga.net*. 25.02.2025. URL: https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/otsinka-vidnovlennia-ukrainy-za-rik-zrosla-z-486-mlrd-do-524-mlrd-svitovyy-bank?utm_source (дата звернення: 04.02.2026)].
26. Perelom uzhe nastupil. Fridman obyasnii, pochemu armiia RF bolshe ne sposobna nastupat. *Neopolitik*. 25.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=042iuMbQ5JQ> [in Russian].
[Перелом уже наступил. Фридман объяснил, почему армия РФ больше не способна наступать. *Неополитик*. 25.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=042iuMbQ5JQ> (дата звернення: 26.02.2026)].
27. Kosiak, I. & Bidnyi, V. (Comps.) Druhyy rik viiny. Vyprobuvannia na mitsnist: Voienno-istorychnyi narys druhoho roku shyrokomasshtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (24.02.2023—24.02.2024). U 2-kh kn. Kn. II. Kyiv, 2024 [in Ukrainian].
[Другий рік війни. Випробування на міцність: Воєнно-історичний нарис другого року широкомасштабної російсько-української війни (24.02.2023—24.02.2024). У 2-х кн. Кн. II / Упоряд.: І. Косяк, В. Бідний. Київ, 2024. 448 с.].
28. Dzhozef Kit Kelloh — khto takyy ta chomu pryikhav v Ukrainu 14 lypnia. *reNEWS*. 14.07.2025. URL: <https://renews.com.ua/politika/kit-kellog-hto-takii-ta-chomy-priyihav-v-ukrayiny-14-lipnia/> [in Ukrainian].

- [Джозеф Кіт Келлог — хто такий та чому приїхав в Україну 14 липня. *reNEWS*. 14.07.2025. URL: <https://renews.com.ua/politika/kit-kellog-hto-takii-ta-chomu-priyi-hav-v-ukrayinu-14-lipnia/> (дата звернення: 02.02.2026)].
29. Kulpa, P. Truvaie novyi rozpodil svitu. Yevropi potribno terminovo shukaty zaminu NATO i SShA. *NV*. 08.01.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jKfUt4ljo0A> [in Ukrainian].
[Кульпа П. Триває новий розподіл світу. Європі потрібно терміново шукати заміну НАТО і США. *NV*. 08.01.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jKfUt4ljo0A> (дата звернення: 04.02.2026)].
30. Bressanelli, E. & Natali, D. Tested by the polycrisis: reforming or transforming the EU? *Politics and Governance*. 2023. 11(4): 246-251. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7894> (дата звернення: 23.02.2026).
31. Genini, D. How the War in Ukraine Transformed the EU's Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European law*. 2025. 43: 1-43. DOI: <https://doi.org/10.1093/yel/yeaf003>.
32. Pochavsia "kinets istorii" — vidomi futurolohy dali svoi prohnozy. Shcho bude zi svitom ta Ukrainoiu. *Podrobytsi*. 31.12.2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0UTTrvBkVuE> [in Ukrainian].
[Почався «кінець історії» — відомі футурологи дали свої прогнози. Що буде зі світом та Україною. *Подробуці*. 31.12.2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0UTTrvBkVuE> (дата звернення: 29.01.2026)].
33. Zbytky Ukrainy vid viiny 2025 — kliuchovi fakty ta detali. *BizMag*. 28.01.2025. URL: https://bizmag.com.ua/zbytky-ukrayiny-vid-viiny/?utm_source [in Ukrainian].
[Збитки України від війни 2025 — ключові факти та деталі. *BizMag*. 28.01.2025. URL: https://bizmag.com.ua/zbytky-ukrayiny-vid-viiny/?utm_source (дата звернення: 29.01.2026)].
34. Sobolevskiy, V. Kinets romantyky soiuziv: Ukraina u sviti prahmatychnoi bezpeky. *Ukrainska pravda*. 30.12.2025. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2025/12/30/8013957/?utm_source [in Ukrainian].
[Соболевський В. Кінець романтики союзів: Україна у світі прагматичної безпеки. *Українська правда*. 30.12.2025. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2025/12/30/8013957/?utm_source (дата звернення: 23.02.2026)].
35. Tramp v yarosti: 40 stran urezayut eksport iz SShA. Novyy Alyans na \$45 trln bez Ameriki. *YernarT*. 23.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4AcYq5gtEVg> [in Russian].
[Трамп в ярості: 40 стран урезают экспорт из США. Новый Альянс на \$45 трлн без Америки. *YernarT*. 23.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4AcYq5gtEVg> (дата звернення: 24.02.2026)].
36. Yevropa zminiuietsia nazavzhdy! Ursula fon der Liaien pryholomshyla Davos novym planom. *Podrobytsi*. 20.01.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sGs6cjzczIU> [in Ukrainian].
[Європа змінюється назавжди! Урсула фон дер Ляєн приголомшила Давос новим планом. *Подробуці*. 20.01.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sGs6cjzczIU> (дата звернення: 29.01.2026)].
37. Ukrainian Crisis Situational Analysis. *Data Friendly Space*. 05.03.2024. URL: <https://www.datafriendlyspace.org/resources/ukrainian-crisis-situational-analysis> (дата звернення: 29.01.2026).
38. Allan, D. The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine. *CHATHAM HOUSE*. 22.05.2020. URL: <https://www.chathamhouse.org/2020/05/minsk-conundrum-western-policy-and-russias-war-eastern-ukraine?utm> (дата звернення: 29.01.2026).

39. “Mina upovilnenoi dii”: heneraly SShA prosto rozirvaly i znetsinyly “zdobutky” RF na Donechchyni. *Podrobytsi*. 20.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Cb0sitDQ09U> [in Ukrainian].

[«Mina upovilnenoi dii»: heneraly SShA prosto rozirvaly i znetsynili «zdobutky» RF na Donechchyni. *Podrobytsi*. 20.02.2026. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Cb0sitDQ09U> (дата звернення: 22.02.2026)].

Надійшла / Received 02.03.2026

Oleksandr LYSENKO

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine,
Head of the Department of Military Historical Research,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ukr2ww@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

GEOPOLITICAL, ECONOMIC,
AND SOCIO-HUMANITARIAN CONSEQUENCES
OF THE RUSSIAN FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE

Objective — to determine the main consequences of the full-scale invasion of Ukraine by the army of the Russian Federation in the political, military, security, economic, and humanitarian spheres. **Methodology** is based on theoretical and conceptual developments in the fields of strategic planning, geopolitics, military art, history, economics, social psychology, international law, and other scientific disciplines. This approach involves the application of a wide range of research techniques and a modern interdisciplinary thesaurus. **Scientific novelty** lies in the attempt to construct a generalized picture of the consequences of the four-year full-scale Russian-Ukrainian armed confrontation through the prism of fateful geopolitical, military, and socio-economic processes and events of 2022—2026, based on available sources. **Conclusions.** The full-scale invasion of Ukraine was planned by Moscow as a swift “special military operation.” Ukraine’s resilience and assistance from partners have transformed the clash into a positional war of attrition with extremely complex consequences for both sides. The Russian-Ukrainian confrontation has inspired a series of geopolitical and economic antagonisms, renewed the urgency regarding the effectiveness of international organizations designed to ensure compliance with international law and peaceful coexistence (primarily the UN), fundamentally affected the shift in the global balance of power, and stimulated the search for a new configuration of relations between different groups of states, particularly between world leaders and “middle powers.” The existential nature of the war for Ukraine imparts special meaning to these processes. Heavy human losses and colossal material damage essentially shift the functioning of the state and Ukrainian society into a survival phase. This requires the utmost exertion of effort and the establishment of cooperation with the international community in military and other spheres. Simultaneously, increased attention is being paid to diplomatic contacts aimed at achieving a ceasefire and ending the war on terms acceptable to Ukraine. The situation in recent months is characterized by experts as Russia’s loss of strategic initiative, marking a certain turning point in the war. However, ultimate success requires the consolidated efforts of the Ukrainian government, society, and other states interested in deterring the Kremlin from further escalation and the spread of the war across the European continent.

Keywords: *full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation army, occupation, war crimes, crimes against humanity, international law, international security system, human losses, material damage, demographic situation.*